

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

В. О. Чорна, Л. В. Калашнікова

ГАЛУЗЕВІ СОЦІОЛОГІЇ. СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї ТА МОЛОДІ

Методичні вказівки
з підготовки до поточного і семестрового контролю
для студентів спеціальності 054 «Соціологія»

Випуск 294

Миколаїв – 2020

УДК 316.334+316.36+316.346.32-053.6](076)

Ч 75

Рекомендовано до друку вченою радою ЧНУ імені Петра Могили, (протокол № 9 від 28 травня 2020 р.)

Рецензенти:

Онищук В. М., завідувач кафедри соціології Інституту соціальних наук Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, доктор соціологічних наук, професор;

Лобанова А. С., доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології та економіки Криворізького державного педагогічного університету.

Ч 75

Чорна В. О. Галузеві соціології. Соціологія сім'ї та молоді : методичні вказівки з підготовки до поточного і семестрового контролю для студентів спеціальності 054 «Соціологія» / В. О. Чорна, Л. В. Калашнікова. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. – 40 с. (Методична серія ; вип. 294)

Методичні вказівки містять загальний опис навчальної дисципліни «Галузеві соціології. Соціологія сім'ї та молоді», змістовне наповнення теми, плани проведення семінарських занять і вказівки з підготовки до них, включаючи список джерел, перелік завдань самостійної роботи, контрольних робіт, запитань до заліку, а також критерії оцінювання знань студентів, список рекомендованої літератури і термінологічний словник.

УДК 316.334+316.36+316.346.32-053.6](076)

ISSN 1811-492X

© Чорна В. О., Калашнікова Л. В., 2020

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2020

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Мета, завдання, структура і зміст навчальної дисципліни.....	6
1.1. Опис навчальної дисципліни	6
1.2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни	6
1.3. Структура і змістовне наповнення навчальної дисципліни	8
2. Поточний контроль за рівнем засвоєння студентами навчального матеріалу	12
2.1. Плани проведення семінарських занять.....	12
2.2. Контрольні роботи з дисципліни	23
2.3. Завдання самостійної роботи	27
3. Семестровий контроль за рівнем засвоєння студентами навчального матеріалу	29
3.1. Форма проведення заліку	29
3.2. Критерії оцінювання знань студентів на заліку	30
4. Рекомендована література	32
4.1. Закони України	32
4.2. Підручники, навчальні посібники, монографії.....	33
4.3. Статті у періодичних виданнях.....	36
4.4. Звіти, аналітичні записки щодо результатів емпіричних соціологічних досліджень	38

ВСТУП

Місце навчальної дисципліни «Галузеві соціології. Соціологія сім'ї та молоді» в освітній програмі. Цей курс, поєднуючи дві взаємопов'язані галузеві соціологічні теорії входить до переліку нормативних фахових дисциплін освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів-соціологів.

Сім'я, як соціальний інститут, і мала соціальна спільнота людей, пов'язаних шлюбно-родинними зв'язками, взаємовідносинами між представниками різних поколінь, виконуючи важливі соціальні функції, поєднує фактично усі сфери соціального буття, виходить на рівні прояву соціальних практик – від індивідуальних до суспільно-історичних, від матеріальних до духовних. Як важливий ретранслятор цінностей, традицій, соціальних норм й стандартів поведінки, сім'я привертає увагу дослідників саме з точки зору визначення її місця у транзитивному соціумі, взаємозв'язку із процесами державної політики, відтворення людського роду й задоволення найнагальніших потреб особистості.

Соціологія сім'ї – галузь соціології, що вивчає закони утворення, функціонування і розвитку сім'ї та шлюбу як соціальних феноменів у конкретних культурних і соціально-економічних умовах, що наділені специфічними рисами соціальних інститутів й малих соціальних груп. Вона виникла й сформувалася як самостійна галузь наукового знання майже одночасно з інституалізацією самої соціології на початку XIX ст. Соціологія сім'ї як багаторівнева й поліпарадигмальна дисципліна, висвітлює різні наукові підходи, концепції, теоретичні моделі й масштабні емпіричні узагальнення.

Об'єктом соціології сім'ї варто розглядати сім'ю, з одного боку, в якості соціального інституту з огляду на суспільне санкціонування шлюбно-сімейних відносин, з іншого – малої соціальної групи, яка заснована на шлюбній або кровній спорідненості, має історично визначену організацію, взаємну моральну й юридичну відповідальність її членів.

Предметом соціології сім'ї виступають закономірності розвитку специфічних соціальних взаємовідносин, що виникають між сім'єю і суспільством, а також всередині сім'ї в процесі її функціонування та розвитку.

Сучасні дослідження сім'ї, як теоретичні, так і емпіричні, передусім, спрямовані на вивчення невідповідності функціонування соціальних інститутів сім'ї й шлюбу сучасним запитам соціуму. Зокрема, мова йде

про зниження народжуваності, появу й поширення альтернативних форм шлюбних відносин, зниження престижності громадянського шлюбу, дисфункціональність сім'ї як інституту соціального підростаючого покоління, трансформація сексуальності, зміна характеру взаємовідносин між представниками різних статей і поколінь тощо.

Взаємодіючи із соціальною антропологією, демографією, етнографією, соціальною філософією, психологією, сімейним правом, культурологією, гендерною соціологією, соціологією особистості, має багато спільного з цими науками. Завдяки їхньому розвитку було створено підґрунтя для появи соціології молоді.

Соціологія молоді – галузева соціологічна теорія, присвячена проблем молоді як специфічної соціально-демографічної групи, її інтеграції в суспільстві, специфіки свідомості і поведінки, соціальної активності й участі підростаючого покоління у формуванні як суспільних структур, так і неформальних об'єднань.

Об'єктом вивчення цієї галузі соціологічного знання є молодь як феномен соціального життя та суб'єкт соціальних відносин. *Предметом* є вивчення місця й ролі молоді як специфічної соціально-демографічної групи у розвитку суспільства, а також їх соціальних запитів, інтересів, потреб, соціальних очікувань, стилів життя й поведінки, формування життєвих планів й визначення оптимальних шляхів їх реалізації, вивчення резервів соціальної активності або ж причин пасивності, морально-психологічної готовності до дорослого життя.

Методичні вказівки з курсу містять допоміжні матеріали, що стануть у нагоді студентам під час підготовки до семінарських занять, виконання письмових робіт (самостійних і контрольних завдань) та індивідуального навчально-дослідного завдання, а також успішно скласти залік.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ, СТРУКТУРА І ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Соціологія сім'ї та молоді	
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки	
Спеціальність	054 Соціологія	
Спеціалізація (якщо є)	–	
Освітня програма	Соціологія	
Рівень вищої освіти	Бакалавр	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	3	
Навчальний рік	2019–2020	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	5	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/год.	3 кредита / 90 год.	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	30	
	15	
	60	
Відсоток аудиторного навантаження	45 %	
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	–	
Форма підсумкового контролю	залік	

1.2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета викладання навчального курсу полягає у поглибленому вивченні соціології сім'ї та молоді, включаючи класичні та сучасні методологічні підходи до вивчення соціальних процесів й явищ у зазначених сферах, що сприяє формуванню цілісної системи знань у межах галузевих соціологічних теорій.

Навчальний курс передбачає рішення наступних **завдань**:

– визначити специфіку соціологічного підходу до вивчення проблем сім'ї, зважаючи на подвійну природу її трактування в межах соціології;

- охарактеризувати основні види шлюбно-сімейних відносин, окреслити напрями трансформації інституту сім'ї протягом історичного розвитку людської цивілізації;
- розкрити зміст основних соціальних функцій сім'ї у суспільстві;
- з'ясувати особливості сучасного стану сім'ї в українському суспільстві та тенденції її розвитку;
- визначити основні риси предмета та об'єкта соціології молоді;
- охарактеризувати молодь як специфічну соціально-демографічну групу, визначити місце та роль у сучасному суспільстві;
- окреслити дослідження молодіжних проблем у вітчизняній соціології;
- пояснити сутність демографічної політики держави стосовно розвитку сім'ї та молоді.

У результаті вивчення курсу студент повинен:

знати:

- основні напрями досліджень у галузі сім'ї та молоді у роботах як західних, так і вітчизняних соціологів;
- мати уявлення щодо основних тенденцій історичного розвитку соціологічного знання про сім'ю та молодь;
- методологічні принципи побудови соціології як науки про суспільство;

вміти:

- критично оцінювати концепції соціологічної думки;
- оперувати соціологічними категоріями, поняттями, термінами;
- мати навички інтерпретації взаємозв'язку провідних концепцій з історичним, культурним та теоретичним контекстом їх виникнення;
- працювати з соціологічною літературою.

Розроблена програма відповідає освітній програмі та орієнтована на формування таких фахових та професійних компетентностей студентів, як:

- здатність до вільного володіння й оперування найважливішими теоретико-методологічними поняттями і категоріями під час дослідження соціальних проблем;
- здатність до критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових ідей при вирішенні дослідницьких та практичних завдань;
- знання та можливість використання основних теорій, концепцій, принципів у галузі соціологічного знання.

Контроль за засвоєнням матеріалу передбаченого програмою з дисципліни «Галузеві соціології. Соціологія сім'ї та молоді», підвищення знань студентів здійснюється у формі поточного та підсумкового етапів.

Поточний контроль проводиться під час вивчення тем, проведення семінарських занять. Підсумковий контроль проводиться у відповідності з навчальним планом у формі семестрового заліку. Залік дисципліни має на меті перевірку знань студентів з теорії і виявлення навичок застосування отриманих знань при вирішенні практичних завдань, а також навичок самостійної роботи з навчальною і науковою літературою.

Оцінювання здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент, протягом вивчення курсу – 100 балів.

1.3. Структура і змістове наповнення навчальної дисципліни

Структура навчальної дисципліни навчальної дисципліни передбачає поділ навчального матеріалу за двома модулями, кожен з яких налічує окремі теми, виділення яких є необхідним і достатнім задля досягнення поставленої мети вивчення навчальної дисципліни. Характер та особливості структурування визначаються наявними внутрішніми зв'язками й віддзеркалюються у змісті навчального матеріалу програми.

№ з/п	Теми	Лекції	Практичні (семінарські)	Самостійна робота
Модуль 1. Соціологія молоді				
1	Молодь як соціально-демографічна група	2	1	5
2	Типові та актуальні соціальні проблеми молоді	4	1	5
3	Державна молодіжна політика	4	2	5
Модуль 2. Соціологія сім'ї				
4	Теоретичні підходи до вивчення сім'ї в соціології	4	2	5
5	Життєвий цикл сім'ї	2	1	5
6	Соціалізація сім'ї	4	2	5
7	Сімейна поведінка особистості та її різновиди	2	1	5
8	Сімейні конфлікти	2	1	5
9	Молода сім'я та її особливості	2	2	5
10	Сучасна українська сім'я: проблеми збереження та розвитку	2	1	5
11	Соціальна підтримка сім'ї як наголос державної сімейної політики	2	1	5
	Разом	30	15	60

Змістовне наповнення дисципліни

Модуль 1. Соціологія молоді

Тема 1. Молодь як соціально-демографічна група

Визначення соціального віку людини. Вікові цикли в структурі життєвого шляху. Обряди ініціації. Межі молодіжного віку. Порівняння періодизації молодіжного віку в країнах Європи, США та в Україні. Соціальний статус молоді. Соціологічні концепції вивчення молоді як соціально-демографічної групи (С. Холл, Р. Бенедикт, Е. Шпрангер, М. Мід, Е. Дюркгейм, Р. Мертон, К. Мангейм, Ш. Айзенштадт, М. Головатий, Н. Черниш, О. Балакірева, Л. Сокурянська та ін.). Молодь як суб'єкт соціального відтворення. Вивчення механізмів формування свідомості молоді. Молодіжна культура та субкультура.

Тема 2. Типові та актуальні соціальні проблеми молоді.

Нерівність стартових можливостей молоді в сучасному українському суспільстві. Вивчення цінностей та ціннісних орієнтацій молоді. Самоідентифікація та соціалізація молоді. Конфлікти соціальних ролей у процесі розвитку особистості. Соціальні та економічні проблеми молоді (фінансове становище, забезпеченість житлом, працевлаштування, освітня міграція та ін. Здоровий спосіб життя та дозвілля молоді. Девіантна поведінка молоді. Ризик в житті сучасної молоді. Громадська позиція та активність представників молодіжної когорти.

Тема 3. Державна молодіжна політика.

Сутність, типологія та цілі державної молодіжної політики в Україні. Підтримка молодих сімей. Особливості молодіжної політики в регіонах. Молодіжний патерналізм. Розвиток неформальної освіти. Первинна, вторинна та самозайнятість молоді. Підтримка молодіжних рухів, об'єднань. Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва.

Модуль 2. Соціологія сім'ї

Тема 4. Теоретичні підходи до вивчення сім'ї в соціології.

Особливості вивчення проблем сім'ї і шлюбу в епоху античності та середньовіччя. Підходи Т. Гоббс, Ж. Ж. Руссо, І. Канта, В. Гегеля щодо сутності шлюбно-сімейних відносин. Формування соціологічних поглядів на сім'ю (О. Конт, Г. Спенсер). Історичний підхід В. Бахофена, Д. Мак-Леннона, Дж. Леббока. Аналіз еволюції сім'ї та шлюбу в роботах Л. Моргана і Ф. Енгельса. Емпіричне вивчення сім'ї у першій половині ХХ ст. Технологічний детермінізм У. Огборна. Історичні типи сімей К. Циммермана. Школа альтернативної соціології сім'ї. Сімейно-шлюбні стосунки у світлі структурного функціоналізму, конфліктології, символічного інтеракціонізму, етнометодології, феноменології, феміністичних теорій.

Тема 5. Життєвий цикл сім'ї.

Сімейні події. Основних стадій життєвого циклу сім'ї. Динаміка (життєвий цикл) сім'ї за Е. Дювалем: дошлюбні відносини, прийняття та освоєння подружніх ролей, поява у родині дітей, особливості функціонування сімей з дошкільниками, сім'ї з дітьми молодшого шкільного віку, сім'ї з підлітками, вихід молодих людей з родини, середній вік батьків, старіння членів сім'ї. Фази життєвого циклу сім'ї за Е. Васильєвою, А. Антоновим. Розуміння життєвого циклу сім'ї в межах психологічного підходу.

Тема 6. Соціалізація в сім'ї.

Загальна характеристика основних типів сімей. Основні специфічні (репродуктивна, екзистенційна, соціалізаційна) та неспецифічні (соціально-статусна, дозвілєва, сексуальна, рекреаційна, економічна, господарсько-побутова) функції сім'ї. Особливості виховання в родині (формування моральних цінностей, привиття здорового способу життя, працелюбства, організованості, дисциплінованості, відповідальності, освіченості й т. ін.). Формування сімейних цінностей. Сімейний клімат та його вплив на підростаюче покоління. Особливості виховання у нуклеарній та розширеній родині. Стили виховання в родині (авторитарний, демократично-ліберальний, змішаний, індіферентний). Цінності дітей, вихідців із одно-, мало- та багатодітних сімей. Нетрадиційні форми шлюбно-сімейних відносин (сім'ї-комуни, шведські, одностатеві, неповні, соціально-дезадаптовані сім'ї тощо) та проблеми виховання дітей в них.

Тема 7. Сімейна поведінка особистості та її різновиди.

Основні закономірності та тенденції шлюбної, сексуальної та репродуктивної поведінки у сучасному світі. Фертильність/інфертильність, плідність, дітонародження. Мотиви репродуктивної поведінки. Батьківська поведінка: материнство та батьківство.

Тема 8. Сімейні конфлікти.

Загальна характеристика основних видів сімейних конфліктів. Мотиви сімейних конфліктів та їх причини. Моделі поведінки чоловіка та жінки у конфліктних ситуаціях. Сімейні сварки. Сімейні стреси та емоційне вигорання. Ревнощі та зрада. Основні мотиви сімейних зрад. Розлучення: причини та фактори. Фази і стадії процесу розлучення. Наслідки розлучення. Види повторних шлюбів.

Тема 9. Молода сім'я та її особливості.

Поняття та загальна характеристика молодої родини. Типи молодих сімей за Ф. Мустаєвою (традиційні, орієнтовні на розвиток особистості чи розваги). Стадії розвитку молодої сім'ї: знайомство, етап взаємного інтересу, етап проб, демонстрація відносин оточуючим, етап цивільного співжиття, етап офіційно зареєстрованого шлюбу. Основні причини розлучень у молодих сім'ях.

Тема 10. Сучасна українська сім'я: проблеми збереження та розвитку.

Зниження ролі традиційної сім'ї. Позашлюбні відносини. «Вільні» сексуальні відносини партнерів. Дисфункціональність сучасних сімей. Соціальний рух childfree. Порушення адаптації сім'ї до кризових процесів у суспільстві. Послаблення захисту родин. Безвідповідальне батьківство. Стійка орієнтація на малодітність. Завищені вимоги до шлюбного партнера. Нерівномірність статево-вікової соціальної структури суспільства як проблема шлюбності в окремих країнах, вікових групах. Проблеми фізичного, психологічного та сексуального насильства в сім'ї.

Тема 11. Соціальна підтримка сім'ї як наголос державної сімейної політики.

Світовий досвід державної сімейної політики. Концепція державної сімейної політики в Україні. Законодавча база, що регламентує та захищає права осіб у сфері шлюбно-сімейних взаємовідносин. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

2. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА РІВНЕМ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Поточний контроль за рівнем засвоєння студентами знань з дисципліни «Галузеві соціології. Соціологія сім'ї та молоді» здійснюється викладачем відповідно до «Положення про систему рейтингової оцінки Чорноморського національного університету імені Петра Могили» протягом семестру під час проведення семінарських занять, перевірки контрольних робіт, а також індивідуального навчально-дослідного завдання.

2.1. Плани проведення семінарських занять

Семінарське заняття – це вид заняття, на якому викладач організовує обговорення студентами питань за темами, попередньо визначеними робочою навчальною програмою курсу. Семінарські заняття можуть проводитися у різних формах. Участь студентів у проведенні семінарського заняття оцінюється від 1 до 5 балів.

Рекомендується під час підготовки до семінарських занять використовувати опорні конспекти лекцій; звертатися до джерел, вказаних у переліку рекомендованої літератури, або самостійно обраних студентом, включаючи наукові праці вітчизняних і зарубіжних соціологів, статті у фахових виданнях, звіти соціологічних центрів щодо результатів проведених досліджень, кваліфікаційні роботи студентів-соціологів, які зберігаються в науковій бібліотеці ЧНУ імені Петра Могили. З метою самоперевірки рівня засвоєння матеріалу слід відповідати на питання, які пропонуються в методичних вказівках.

Модуль 1. Соціологія молоді

Семінар 1. Молодь як соціально-демографічна група. Типові та актуальні соціальні проблеми молоді

Форма проведення: усне опитування за питаннями плану семінару.

Питання, що підлягають обговоренню

1. Молодь як суб'єкт соціального відтворення.
2. Обряди ініціації.
3. Вивчення механізмів формування свідомості молоді.

4. Молодіжна культура та субкультура.
5. Вивчення цінностей та ціннісних орієнтацій молоді.
6. Соціальні та економічні проблеми молоді (фінансове становище, забезпеченість житлом, працевлаштування, освітня міграція та ін.
7. Здоровий спосіб життя та дозволя молоді.
8. Громадська позиція та активність представників молодіжної когорти.

Питання для самоконтролю

1. Що виступає в якості об'єкта та предмета соціології молоді?
2. У чому полягають особливості дослідження молодіжних проблем у межах психоаналітичного, культурологічного, структурно-функціонального підходів?
3. Охарактеризуйте етапи інституалізації соціології молоді?
4. Окресліть коло найактуальніших соціально-економічних проблем сучасної української молоді?
5. Які, на Вашу думку, основні цінності та ціннісні орієнтації превалюють у свідомості молодих осіб?

Рекомендована література

1. Богомаз К. Ю., Мачуліна І. І., Сорокіна Л. М. Соціологія молоді : навч. посібник. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2011. 355 с.
2. Галич Л. П. Социальное самочувствие молодежи. Минск : Право и экономика, 2012. 159 с.
3. Головатий М. Ф. Соціологія молоді : курс лекцій. Київ : МАУП, 2006. 304 с.
4. Елишев С. О. Современные подходы к определению понятия «молодежь» в социологии. *Вестник Московского государственного университета*. Серия 18 : Социология и политология. 2009. Т. 18. № 3. С. 187–189.
5. Загребин В. В. Подходы к определению категории «молодежь». *Концепт*. 2014. № 2. С. 1–7.
6. Манько Ю. В., Оганян К. М. Социология молодежи : учебное пособие. Санкт-Петербург : Петрополис, 2008. 316 с.
7. Масалов А. С. Теоретические подходы к определению сущности молодежи. *Вестник Московского государственного гуманитарного университета им. М. А. Шолохова. История и политология*. 2012. № 2. С. 102–110.
8. Підлісний М. М., Шубін В. І. Молодь як об'єкт соціологічного аналізу : монографія. Дніпропетровськ : ДДФА, 2011. 270 с.
9. Руденкин Д. В. Молодежь как социологическая категория : основные концептуальные подходы. *Теория и практика общественного развития*. 2019. № 9 (139). С. 13–17. URL : <https://doi.org/10.24158/tpor.2019.9.1>.
10. Социология молодежи : учебник для академического бакалавриата / под ред. Р. В. Ленкова. Москва : Издательство Юрайт, 2015. 416 с.

11. Социология молодёжи : учебное пособие / под ред. проф. Ю. Г. Волкова. Ростов-н/Д. : Феникс, 2001. 576 с.
12. Тарабукін Ю. О. Соціологія молоді : курс лекцій. Київ : Фітосоціоцентр, 2001. 376 с.
13. Чупров В. И., Зубок Ю. А. Социология молодежи : учебник. Москва : Юр.Норма, НИЦ ИНФРА-М, 2016. 336 с.

Результати емпіричних соціологічних досліджень

1. Молодь України – 2017 : Результати соціологічного дослідження. Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2017. 72 с.
2. Молодь України – 2018 : Результати репрезентативного соціологічного дослідження. Київ : ДП «Редакція інформаційного бюлетня «Офіційний вісник Президента України», 2018. 72 с.
3. Підлітки груп ризику : Оцінки і динаміка : буклет за 2016 р. URL : <http://knowledge.org.ua/uk/wpdm-package/buklet-otsinka-chyselnosti-pidlitkiv-hrup-ryzyku>.
4. Презентація результатів дослідження «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та наркотиків – ESPAD». URL : [http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/ESPAD_press_conf_20_09_2016_ukr-final%20\(2\)\(1\).pdf](http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/ESPAD_press_conf_20_09_2016_ukr-final%20(2)(1).pdf).
5. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді : за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проєкту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» : моногр. / О. М. Балакірєва, Т. В. Бондар та ін. ; наук. ред. О. М. Балакірєва ; ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». Київ : Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. 127 с.
6. Українське покоління Z : цінності та орієнтири : Результати загальнонаціонального опитування / ред. та коорд. проєкту К. Зарембо. Київ : Фонд ім. Ф. Еберта : Центр «Нова Європа», 2017. 135 с. URL : http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Ukr_Generation_ukr_inet-2.pdf.
7. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді / Н. Дмитрук, Г. Падалка, С. Кіреєв та ін. Київ : Центр незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА», 2016. 137 с.

Семінар 2. Державна молодіжна політика

Форма проведення: семінар-дискусія.

Питання, що підлягають обговоренню

1. Сутність, типологія та цілі державної молодіжної політики в Україні.
2. Підтримка молодих сімей.

3. Особливості молодіжної політики в регіонах.
4. Підтримка молодіжних рухів, об'єднань.
5. Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва.

Питання для самоконтролю

1. Які напрями молодіжної політики, на Вашу думку, мають бути пріоритетними в Україні?
2. Назвіть відомі Вам молодіжні організації та охарактеризуйте основні напрями їх діяльності.
3. Які органи державного управління, відповідальні за реалізацію державної молодіжної політики в регіонах?
4. Чи знаєте Ви як функціонує студентське самоуправління в нашому університеті?
5. Охарактеризуйте відомі Вам напрями реалізації міжнародного молодіжного співробітництва в сучасній Україні.

Рекомендована література

1. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). Київ : Український інститут соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. 242 с.
2. Гуцалова М. Молодь як об'єкт державної молодіжної політики. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2011. Вип. 22. С. 210–217.
3. Молодіжна політика в умовах децентралізації. Методичні рекомендації для спеціалістів, які реалізують державну політику в молодіжній сфері / за ред. І. В. Пешої. 2-е вид. Київ : ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2019. 40 с. URL : <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/542/1.pdf>.
4. Мотречко В. В. Молодь як суб'єкт державотворчих процесів : теоретичні засади. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. № 2. С. 309–315.
5. Ничипоренко С. В. Молодіжна сімейна політика в Україні. Умань : ПП «Сочінський», 2011. 217 с.

Результати емпіричних досліджень

1. Андерсон К. Аналіз прогалин законодавства України про молодіжну політику в контексті рекомендацій угоди про асоціацію між Україною та ЄС й іншими відповідними політичними документами ЄС. Київ : Центр прав дитини Корам, 2015. 89 с. URL : https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/%d0%90%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%96%d0%b7%20%d0%9f%d1%80%d0%be%d0%b3%d0%b0%d0%bb%d0%b8%d0%bd_%d0%a7%d0%b5%d1%80%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d1%8c%202015.pdf.

2. Кжаклевска Е., Вільямсон Г. Молодіжна політика в Україні : висновки команди міжнародних оглядачів Ради Європи. Київ : Рада Європи, 2013. 192 с. URL : http://sdg.org.ua/images/----_-----_----_-----_.pdf.

Семінар 3. Теоретичні підходи до вивчення сім'ї в соціології
Форма проведення: семінар – «мозковий штурм».

Питання, що підлягають обговоренню

1. Функції сім'ї (суспільні та індивідуальні).
2. Умови життя сімей.
3. Етапи історичного розвитку сім'ї як соціального інституту.
4. Патріархальна теорія виникнення сім'ї.
5. Погляди Й. Бахофена, Дж. Мак-Леннана.
6. Теорія сексуального договору.

Питання для самоконтролю

1. Що спільного й відмінного у поняттях «сім'я» та «шлюб»?
2. Що являє собою сім'я як соціальний інститут і як мала соціальна група?
3. Назвіть відомі Вам ознаки класифікації сімей та різновиди, що у відповідності до них виділяють.
4. Розкрийте сутність основних функцій сім'ї.
5. Поясніть основні відмінності структурного функціоналізму, конфліктології, символічного інтеракціонізму, етнометодології, феноменології, феміністичних теорій щодо вивчення сім'ї.
6. Визначте основні напрями сучасних досліджень проблем сім'ї.

Рекомендована література

1. Антонов А. И. Микросоциология семьи (методология исследования структур и процессов) : учебн. пособие для вузов. Москва : Издательский Дом «Nota Bene», 1998. 360 с.
2. Антонов А. И., Медков В. М. Социология семьи. Москва : Изд-во МГУ: Изд-во Международного университета бизнеса и управления («Братья Карич»), 1996. 304 с.
3. Бабенко Н. Б. Соціологія сім'ї : навчальний посібник. Київ : ДАКККиМ, 2004. 257 с.
4. Бурова С. Н. Социология брака и семьи : история, теоретические основы, персоналии. Минск : Право и экономика, 2010. 444 с.
5. Горецька О. В. Психологія сім'ї : навчальний посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта». Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2015. 216 с.

6. Захарова Г. И. Психология семейных отношений : учебное пособие. Челябинск : Изд-во ЮУрГУ, 2009. 63 с.
7. Лукашевич М. П. Соціологія сім'ї : теорія і практики. Навчальний посібник. Київ : ІПК ДСЗУ, 2012. 186 с.
8. Ляшенко Н. О., Семке Н. М. Соціологія сім'ї : конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» у 2-х частинах. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. 96 с.
9. Мацковский М. С. Социология семьи : проблемы теории, методологии и методики / отв. ред. Г. С. Батыгин. Москва : «Наука», 1989. 116 с. URL : [https://www.isras.ru/files/File/Publication/matskovskij_sociologiya_semii\(1\).pdf](https://www.isras.ru/files/File/Publication/matskovskij_sociologiya_semii(1).pdf).
10. Медіна Т. В. Соціологія сім'ї : навчальний посібник. Чернівці : Рута, 2006. 56 с.
11. Никонова Э. И., Падерин В. К. Социология семьи : курс лекций. Учебное пособие для студентов всех форм обучения. Казань, КГАСУ, 2014. 136 с.
12. Помиткіна Л. В., Злагодох В. В., Хімченко Н. С., Погорільська Н. І. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с.

Результати емпіричних соціологічних досліджень

1. Діти, жінки та сім'я в Україні : стат. збірник / відп. за вип. О. О. Кармазіна. Київ : Державна служба статистики України, 2014. 363 с.
2. Роль жінок в українському суспільстві (березень 2020). Соціологічна група «Рейтинг». URL : http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_women_032020_press.pdf.
3. Сім'я та сімейні відносини в Україні : сучасний стан і тенденції розвитку. Київ : ТОВ «Основа-Принт», 2009. 248 с. URL : https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Family-ukr-WEB_copy.pdf.
4. Українське покоління Z : цінності та орієнтири : Результати загальнонаціонального опитування / ред. та коорд. проекту К. Зарембо. Київ : Фонд ім. Ф. Еберта : Центр «Нова Європа», 2017. 135 с. URL : http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Ukr_Generation_ukr_inet-2.pdf.

Семінар 4. Життєвий цикл сім'ї. Сімейна поведінка особистості та її різновиди

Форма проведення: семінар – «ділова гра».

Питання, що виносяться на обговорення

1. Поняття життєвого циклу сім'ї.
2. Критерії конструювання життєвого циклу сім'ї.

3. Неповнота життєвого циклу сім'ї та чинники, що її визначають.
4. Кризові (стресові) сімейні події та їх вплив на етапи життєвого циклу сім'ї.
5. Метод сімейних біографій.
6. Шлюбна поведінка та шлюбний вибір.
7. Поняття репродуктивної поведінки, специфіка її соціологічного вивчення.
8. Основні концепції планування сім'ї.

Питання для самоконтролю

1. Які основні стадії життєвого циклу сім'ї Вам відомі?
2. Чим відрізняється шлюбна, сексуальна та репродуктивна сімейна поведінка?
3. Назвіть відомі Вам мотиви репродуктивної поведінки?
4. Чи відрізняється батьківська поведінка чоловіка та жінки? У чому полягають ці відмінності?
5. Визначте основні фактори шлюбного вибору.
6. Які основні теорії планування народжуваності Вам відомі? Охарактеризуйте їх.

Рекомендована література

1. Бацилєва О. В. Становлення репродуктивної поведінки як етап формування особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2011. Вип. 11. С. 11–19.
2. Довідник з питань репродуктивного здоров'я / за ред. Н. Г. Гойди. Київ : Вид-во Раєвського, 2004. 127 с.
3. Кон І. С. Клубничка на березке : Сексуальна культура в Росії. Москва : Время, 2010. 608 с.
4. Котлова Л. О. Сімейні труднощі на різних етапах життєвого циклу сім'ї. *Publishing Center of the European Association of pedagogues and psychologists «Science»*, Prague, 2014. Vol. 2. P. 176–182.
5. Кухаренко О. О. Дослідження сексуальної культури в Україні й світі. *Культура України*. 2015. Вип. 49. С. 252–263.
6. Мосьондз М. В. Основи планування сім'ї : методичний посібник для студентів усіх спеціальностей. Дніпропетровськ : НГУ, 2015. 14 с.
7. Населення України. Народжуваність в Україні у контексті суспільно-трансформаційних процесів. Київ : АДЕФ-Україна, 2008. 288 с.
8. Оксамитна С. Динаміка сімейного стану та складу сім'ї. *Українське суспільство 1994–2004. Моніторинг соціальних змін* / за ред. В. Ворони, М. Шульги. Київ : Інститут соціології НАН України, 2004. С. 73–80.
9. Цушко І. І. Формування навичок захисту і збереження репродуктивного здоров'я учнівської і студентської молоді. Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 103 с.
10. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні. Київ : АДЕФ-Україна, 2008. 256 с.

Семінар 5. Соціалізація в сім'ї

Форма проведення: семінар-диспут.

Питання, що підлягають обговоренню

1. Сім'я як первинний агент соціалізації.
2. Нормативний та інформаційний вплив сім'ї на соціалізацію особистості.
3. Механізми сімейної соціалізації. Взаємодія поколінь в сім'ї. Місце, роль та значення бабусь та дідусів у сім'ї.
4. Історичні особливості сімейної соціалізації.
5. Роль сім'ї в підготовці молоді до подружнього життя.
6. Сім'я як система соціального контролю.

Питання для самоконтролю

1. Як ви розумієте поняття «сімейна соціалізація»?
2. Які стилі сімейного виховання Вам відомі? У чому їх відмінність?
3. Чим різняться процес соціалізації у повних і неповних сім'ях, одно-, мало- і багатодітних, нуклеарних й розширених, традиційних та нетрадиційних?
4. Які сімейні функції реалізуються в процесі сімейної соціалізації?

Рекомендована література

1. Вікторова Л. В., Тверезовська Н. Т., Михайліченко М. В., Ржевський Г. М. Основи соціалізації особистості : навч. посібник для студентів «Бакалавр» спеціальності 6.010106 «Соціальна педагогіка». Київ : «ЦП «Компринт», 2017. 475 с.
2. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах : тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2001 р. Київ : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2002. 144 с.
3. Галустян Ю. М., Новицька В. П. Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості. *Український соціум*. 2004. № 1 (3). С. 7–13.
4. Клецина И. С. Гендерная социализация : учебн. пособие. Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 1998. 240 с.
5. Кравець В. П. Гендерна педагогіка : навч. посібник. Тернопіль : Джура, 2003. 416 с.
6. Лаже О. В. Особливості первинної соціалізації в сучасному суспільстві. *Соціальні технології : актуальні проблеми теорії та практики*. 2010. № 45. С. 90–95.
7. Ляшенко Н. Проблеми соціалізації дітей в сучасній Україні. *Вісник Університету внутрішніх справ*. 2006. № 36. С. 342–347.
8. Манукян Э. А. Семья и социализация детей. *Отечественный журнал социальной работы*. 2011. № 1. С. 114–117.

9. Пелих Н. С., Левус Н. І. Особливості статево-рольової соціалізації підлітків з повних та неповних сімей. Проблеми сучасної психології. 2013. Вип. 22. С. 445–457.

10. Петрищев В. И. Семья-институт социализации подрастающих поколений в Великобритании, США и в Новой Зеландии. *Сравнительная педагогика*. 2001. № 4. С. 383–392.

Семінар 6. Сімейні конфлікти

Форма проведення: семінар – «круглий стіл».

Питання, що підлягають обговоренню

1. Сімейні конфлікти: поняття, причини, ознаки, структура, методи подолання.
2. Види сімейних конфліктів та шляхи виходу з них.
3. Подружні конфлікти, конфлікти між батьками і дітьми.
4. Проблема насильства в сучасній сім'ї.
5. Розлучення: причини, мотиви, соціальні наслідки.
6. Повторні шлюби, їх особливості та проблеми.

Питання для самоконтролю

1. Дайте означення основних видів сімейних конфліктів
2. Чи різняться і чим саме моделі поведінки чоловіка та жінки у конфліктних ситуаціях?
3. Що Ви розумієте під поняттями «сімейні стреси» та «емоційне вигорання»?
4. Визначте провідні причини та чинники розлучень.
5. Визначте відомі Вам способи врегулювання сімейних конфліктів.

Рекомендована література

1. Бондаровська В. Стадії розвитку сім'ї. Види сімейних конфліктів. *Психологічна допомога сім'ї* / упоряд. Т. Гончаренко. Київ : Вид. дім «Шкіл. світ», 2005. С. 12–25.

2. Ващенко І. В., Кондрацька Л. В. Фактори, що сприяють виникненню сімейних конфліктів. Проблеми сучасної психології. 2011. Вип. 12. С. 142–158.

3. Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Торгова Л. В., Гриненко А. М. Конфліктологія : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 315 с.

4. Калаур С. М., Фалинська З. З. Соціальна конфліктологія: навч. посібник. Тернопіль : Астон, 2010. 360 с.

5. Кругла Т. О. Сімейний конфлікт : причини виникнення, попередження, врегулювання. Медсестринство. 2017. № 4. С. 71–74.

6. Павлюк М. М., Архипенко Н. М. Особливості подружніх конфліктів та їх наслідки. Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2018. Т. XI. Вип. 18. С. 209–226.

7. Сімейне право України : підручник / за ред. С. Б. Булеци, В. Г. Фазикоша. Київ : Знання, 2015. 375 с.
8. Сімейне право України : навч. посібник / за ред. Т. В. Курило. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 316 с.
9. Шнейдер Л. Б. Психология семейных отношений : курс лекций. Москва : ЭКСМО–Пресс, 2000. 501 с.
10. Шнейдер Л. Б. Семейная психология : учеб. пос. 2-е изд. Москва : Академический Проект ; Екатеринбург : Делова книга, 2006. 768 с.

Семінар 7. Молода сім'я та її особливості

Форма проведення: усне опитування за питаннями плану семінару.

Питання, що підлягають обговоренню

1. Процес адаптації становлення рольової структури.
2. Соціально-психологічні та соціально-економічні проблеми молододі сім'ї.
3. Стан і тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні.
4. Сімейні негаразди, сімейна дезорганізація, криза сім'ї.
5. Демографічна політика.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «молода сім'я».
2. Які основні проблеми молододі сім'ї в сучасній Україні?
3. Як вирішуються проблеми молододі сім'ї у межах державної молодіжної політики?
4. Якими є основні причини зниження народжуваності в індустріальну та постіндустріальну епохи?

Рекомендована література

1. Гладун О. М. Нариси з демографічної історії України ХХ століття : монографія. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи, 2018. 224 с.
2. Капська А. Й. Молода сім'я : проблеми та умови її становлення. Київ : ДЦССМ, 2003. 184 с.
3. Кравченко Т. Сучасна сім'я у фокусі наукових досліджень. *Український соціум*. 2006. № 2 (13). С. 46–47.
4. Кризис института семьи в постиндустриальном обществе : анализ причин и возможностей преодоления / под ред. К. Яновского. Москва : ИЭПП, 2007. 243 с.
5. Медіна Т. В. Трансформація інституту сім'ї в умовах глобалізації. *Релігія та соціум*. 2013. № 3–4. С. 189–194.
6. Ноур А. Особливості становлення та розвитку молодих сімей в Україні. *Український соціум*. 2003. № 1 (2). С. 61–71.

7. Римаренко І. В. Зміна шлюбно-сімейних відносин в Україні. Науковий огляд. 2019. Т. 6. № 59. С. 28–44.

8. Савка В. Сім'я та соціум : проблеми взаємодії. Львів : НУ «Львівська політехніка», 2008. 180 с.

9. Сім'я в умовах становлення незалежності України (1991–2003) : Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2003 року. Київ : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. 254 с.

10. Слюсар Л. І. Сім'я в сучасній Україні : інституційна криза чи постіндустріальна трансформація? *Демографія та соціальна економіка*. 2007. № 1. С. 28–38.

11. Шевченко І. О. Ситуация после развода : отцы и дети. *Социологические исследования*. 2015. № 3. С. 70–77.

12. Сизова І. Л., Егорова Н. Ю. Насилие в школе и проблемы семьи. *Социологические исследования*, 2016. № 3. С. 128–131.

Семінар 8. Сучасна українська сім'я: проблеми збереження та розвитку

Форма проведення: семінар-конференція.

Питання, що підлягають обговоренню

1. Світовий досвід державної сімейної політики.
2. Проблеми сучасної української сім'ї.
3. Загальні принципи реалізації сімейної політики в Україні.
4. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність концепції державної сімейної політики в Україні?
2. Які законодавчо-нормативні акти, регламентують захист права осіб у сфері шлюбно-сімейних взаємовідносин?
3. Які механізми реалізації державної сімейної політики на рівні регіону Вам відомі?

Рекомендована література

1. Авчухова А. М. Державна політика соціальної підтримки сімей з дітьми та основні шляхи її вдосконалення. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 2 (23). С. 129–137.
2. Крижанівська О. П., Малетич Г. А. Соціальна та сімейна політика в сучасній Україні : теоретичні та практичні аспекти її розвитку. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. пр.* 2011. № 3 (11). С. 60–63.

3. Марінова Г. М., Гуленко М. С. Молодіжна сімейна політика як складова державної соціальної політики. *Вісник Приазовського державного технічного університету* : зб. наук. праць. Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2018. Вип. 1. С. 101–105.

4. Мельничук Л. М. Європейський досвід реалізації сімейної політики. *Університетські наук. записки*. 2007. № 4 (24). С. 423–427.

5. Михайленко О. В. Законодавче забезпечення державної сімейної політики в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2014. № 7 (9). С. 15–24.

6. Сім'я та сімейні відносини в Україні : сучасний стан і тенденції розвитку. Київ : ТОВ «Основа-Принт», 2009. 248 с.

7. Чеховська І. В. Співвідношення соціальної і сімейної політики : деякі теоретичні і практичні аспекти. *Право та управління*. 2011. № 1. С. 465–474.

8. Чеховська І. В., Самілик Л. О. Сімейне право : практикум. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 132 с.

2.2. Контрольні роботи з дисципліни

Контрольні роботи відносяться до письмових. Студентам пропонується дати відповіді на деякі питання, що стосуються певних аспектів дисципліни, що вивчається. Подібний підхід робить контрольні роботи універсальним інструментом, придатним для перевірки як теоретичних знань, так і вмінь застосовувати їх на практиці.

Контрольні роботи є формою поточного контролю, передбачають перевірки рівня засвоєння знань у рамках певного змістового модуля, який охоплює декілька тем. Критеріями оцінювання контрольної роботи є правильність, повнота та самостійність відповіді.

За виконання першої контрольної роботи (модуль 1) студент може отримати максимально 5 балів (по 0,5 бали за відповідь на кожне із запитань), час виконання роботи – 15 хв. (у рамках аудиторного заняття). Друга контрольна робота (модуль 2) максимально може бути оцінена в 10 балів (5 балів за тестові запитання – по 0,5 бали за відповідь на кожне із запитань, 5 балів за творче завдання), час виконання роботи – 30 хв. (у рамках аудиторного заняття).

Контрольна робота 1
за модулем 1 (теми 1–3)

Варіант-зразок

Уважно прочитайте запитання, виберіть й позначте правильний, на Вашу думку, варіант відповіді.

1. Соціологія молоді вивчає:

- 1) молодь як соціально-демографічну спільноту;
- 2) соціальні проблеми молоді;
- 3) особливості соціалізації молоді.

2. Яке з наведених визначень поняття «молодь» належить І. Кону?

- 1) молодь – це соціально-демографічна група, яка виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального статусу та соціально-психологічними якостями;
- 2) молодь – перехідний етап від дитинства до дорослості;
- 3) молодь – це стратегічний соціальний ресурс країни, здатний створювати та стимулювати розвиток інновацій, відтворювати інтелектуальні та матеріальні ресурси.

3. Культуру певного молодого покоління з особливою системою цінностей, норм поведінки та стилем життя називають:

- 1) девіантною поведінкою;
- 2) молодіжною субкультурою;
- 3) молодіжним способом життя.

4. Які із зазначених функцій виконує соціології молоді?

- 1) контрольна;
- 2) економічна;
- 3) методологічна;
- 4) прогностична;
- 5) управлінська;
- 6) мобільна;
- 7) сімейна;
- 8) теоретико-пізнавальна;
- 9) практична;
- 10) світоглядна.

5. До системи професійної орієнтації не належать:

- 1) професійне консультування;
- 2) професійна діагностика;
- 3) професійна освіта;
- 4) професійний відбір.

6. Студентство як соціальна група характеризується:

- 1) особливими умовами життя, праці, побуту, особливою поведінкою;
- 2) віком та соціальним статусом;
- 3) навчанням у ЗВО.

7. Уперше молодіжну субкультуру почали вивчати:

- 1) у 20-ті р. XX ст. у США;
- 2) у 60-ті р. XX ст. у СРСР;
- 3) у 90-ті р. XX ст. у Росії;
- 4) у другій половині XIX ст. в Західній Європі.

8. Державна молодіжна політика – це:

- 1) залучення молоді до політичних партій та організацій;
- 2) наявність у суспільстві ідей щодо місця і ролі молоді у житті суспільства, а також заходів, що сприяють їх реалізації;
- 3) державні заходи щодо підтримки соціально незахищеної частини молоді.

9. Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» встановлено такі вікові межі молоді:

- 1) 15–24 роки;
- 2) 14–28 років;
- 3) 15–30 років;
- 4) 16–35 років.

10. Які найголовніші молодіжні проблеми в Україні, за результатами соціологічних досліджень?

- 1) низький рівень життя;
- 2) високий рівень розлучень;
- 3) безробіття;
- 4) бездуховність;
- 5) низький рівень громадської активності;
- 6) низький рівень народжуваності;
- 7) освітня й трудова міграція;
- 8) втрата соціальної перспективи.

Контрольна робота 2
за модулем 2 (теми 4–11)

Варіант-зразок
Тестова частина

Уважно прочитайте запитання, виберіть й позначте правильний, на Вашу думку, варіант відповіді.

1. Соціологія сім'ї вивчає:

- 1) особливості шлюбно-сімейних відносин;
- 2) сім'ю як соціальний інститут та малу соціальну групу;
- 3) демографічну ситуацію в країні;
- 4) подружні конфлікти.

2. Шлюбом називається:

- 1) історично змінна соціальна форма стосунків між чоловіком і жінкою, через які суспільство впорядковує їхнє статеве життя та визначає права та обов'язки;
- 2) мала соціальна група, члени якої пов'язані шлюбними, родинними відносинами, спільністю побуту та взаємною моральною відповідальністю;
- 3) об'єднання людей, які мають спільних дітей та ведуть спільне господарство.

3. О. Конт порівнює сім'ю з:

- 1) державою;
- 2) армією;
- 3) бджолиним вуликом;
- 4) виробничим підприємством.

4. Шлюб однієї жінки з декількома чоловіками називається:

- 1) екзогамія;
- 2) полігінія;
- 3) поліандрія;
- 4) проміскуїтет.

5. Проміскуїтет – це:

- 1) груповий шлюб;
- 2) безладні статеві стосунки;
- 3) заборона статевих відносин;
- 4) право чоловіка одружуватися декілька разів.

6. Нуклеарна сім'я складається з:

- 1) батьків та залежних від них дітей;
- 2) батьків, дітей та інших родичів;
- 3) одного з батьків та дітей.

7. Головна мета моногамії, за Ф. Енгельсом, полягає у:

- 1) збереженні подружньої вірності;
- 2) достовірне народження дітей та передачі їм майна;
- 3) дотриманні релігійних норм у сімейно-шлюбних стосунках.

8. До культурних факторів шлюбного відбору належать:

- 1) правило екзогамії/ендогамії;
- 2) гомогамія;
- 3) рівень культури та освіти потенційного партнера.

9. «Соціальна стаття» називається також:

- 1) гендером;
- 2) маскулінністю та фемінністю;
- 3) фемінізмом;
- 4) соціальним статусом.

10. Функція сім'ї з організації дозвілля називається:

- 1) комунікативною;
- 2) рекреаційною;
- 3) економічною;
- 4) виховною.

Творче завдання

Дайте розширену ґрунтовну відповідь на запитання, за необхідності наведіть приклад.

Чи є в сучасній Україні регіональні особливості реалізації шлюбно-сімейних стосунків, їх урегулювання? У чому це виявляється?

2.3. Завдання самостійної роботи

Реферат-довідка – це розв'язання конкретної проблеми, яке ґрунтується на теоретичному осмисленні вивченого матеріалу та опрацьованої літератури з урахуванням суспільно-значущих тем. Рекомендований обсяг реферату – 10–15 сторінок (20000–22000 знаків).

Реферат має включати вступну частину, основну частину, висновки.

Вступна частина повинна охоплювати обґрунтування актуальності теми, постановку проблеми, формулювання завдань, зазначення методів дослідження проблеми, аналіз джерел, на основі котрих підготовлений реферат.

Основна частина містить аналіз, коментарі, факти, аргументацію власної позиції. Висновки – це короткі і обґрунтовані підсумки проведеного дослідження. У роботі обов'язково має бути посилання на

джерела, які використовував автор. Загалом змістову структуру реферату можна узагальнити наступним чином:

- короткий зміст (анотація) – 150–200 знаків;
- ключові слова;
- вступ;
- основна частина;
- висновки.

В оцінюванні будуть враховані:

- актуальність та чітке формулювання проблеми;
- повнота висвітлення теми, розв'язання проблеми;
- аргументація: за і проти;
- грамотність оформлення.

Тематика рефератів

1. Проблематика досліджень соціології сім'ї.
2. Емпіричні праці з соціології сім'ї.
3. Сім'я як соціальний інститут.
4. Сім'я як мала соціальна група.
5. Регуляція поведінки і взаємодії індивідів у сім'ї.
6. Основні категорії соціології сім'ї (загальна характеристика).
7. Характеристика умов життєдіяльності сім'ї.
8. Структура сім'ї.
9. Критерії успішності шлюбу.
10. Етапи життєвого циклу сім'ї.
11. Порівняльний аналіз досліджень у галузі соціології сім'ї у вітчизняній і американській соціології.
12. Зміни у суспільній свідомості щодо шлюбу і сім'ї.
13. Дослідження механізму шлюбного вибору.
14. Аналіз чинників, які підвищують ймовірність розлучення.
15. Основні сімейні проблеми на початку подружнього життя.
16. Економічна зайнятість жінок.
17. Проблеми жіночої рівноправності.
18. Проблема соціальної ізоляції сім'ї.
19. Суспільні форми догляду за дітьми.
20. Місце і роль дітей у функціонуванні сучасної сім'ї.
21. Вплив засобів масової інформації на моделі поведінки дітей.
22. Проблема насильства у сім'ї.
23. Типові норми традиційної і сучасної сім'ї.
24. Проектування, будівництво і обладнання будинку.
25. Повсякденне життя сім'ї.

3. СЕМЕСТРОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА РІВНЕМ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

3.1. Форма проведення заліку

Підсумковий контроль проводиться у відповідності з навчальним планом у формі семестрового заліку. Залік з цієї дисципліни має на меті перевірку знань студентів з теорії і виявлення навичок застосування отриманих знань під час вирішення практичних завдань, а також навичок самостійної роботи з навчальною і науковою літературою. Залік проходить в усній формі за білетами.

Питання до заліку

1. Статус та роль молоді у сучасному суспільстві.
2. Молодь як демографічне, антропологічне, історичне, хронологічне та символічне покоління.
3. Вікова періодизація молоді.
4. Студентство.
5. Соціологія молоді та ювентологія.
6. Теоретико-методологічні підходи до вивчення курсу.
7. Молодь на проблематика у вітчизняній соціології.
8. Вивчення механізмів формування свідомості молоді.
9. Молодіжна культура та субкультура.
10. Коло молодіжних проблем.
11. Молодь України: соціально-психологічний портрет.
12. Виявлення та прогнозування молодіжних проблем.
13. Молодіжна політика як невід'ємна складова соціальної політики держави.
14. Державна молодіжна політика і соціологія молоді: особливості та напрями взаємодії.
15. Специфіка мікро- та макросоціологічного підходу до вивчення сім'ї.
16. Соціальні особливості сімей.
17. Принципи типологізації сімей.
18. Функції сім'ї (суспільні та індивідуальні).
19. Типологія теоретичних підходів щодо вивчення сім'ї в соціології.
20. Мікросоціологічні теорії: еволюційна теорія, структурно-функціоналістична парадигма, конфліктологічна та феміністська теорії.
21. Макросоціологічні: етнометодологія, теорія обміну, психоаналіз, символічний інтеракціоналізм.

22. Етапи історичного розвитку сім'ї як соціального інституту.
23. Патріархальна теорія виникнення сім'ї.
24. Поняття сімейної поведінки особистості та її різновиди.
25. Шлюбний відбір як складова шлюбної поведінки.
26. Цілі та характеристики сексуальної поведінки.
27. Структура та типи репродуктивної поведінки.
28. Концепції регулювання народжуваності.
29. Особливості сімейної соціалізації.
30. Поняття життєвого циклу сім'ї.
31. Неповнота життєвого циклу сім'ї та чинники що її визначають.
32. Метод сімейних біографій.
33. Молода сім'я. Стаж подружнього життя.
34. Стиль життєдіяльності. Стабільність молодого сім'ї.
35. Соціально-психологічні та соціально-економічні проблеми молодого сім'ї.
36. Політика держави стосовно молодих сімей.
37. Стан і тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні.
38. Сімейна дезорганізація, криза сім'ї.
39. Сімейна політика, соціальний захист, соціальна підтримка сімей.
40. Демографічна політика.

3.2. Критерії оцінювання знань студентів на заліку

1. **Перше запитання** потребує повної аналітичної і змістовної відповіді (оцінюється від 0 до 20 балів).

20 балів можуть отримати студенти, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов'язкову, а й додаткову літературу.

15 балів – студенти, які загалом розкрили теоретичне питання, однак не повно і допустивши деякі неточності. Зокрема не використали на достатньому рівні обов'язкову літературу.

10 балів отримують ті, які правильно визначили сутність питання, але розкрили його не повністю, допустивши деякі незначні помилки.

5 балів студенти, які правильно визначили сутність питання, але недостатньо або поверхово розкрили більшість його окремих положень і допустивши окремі помилки, які частково вплинули на загальне розуміння проблеми.

0 балів отримують студенти, які частково та поверхово розкрили лише окремі положення питання і допустили певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання.

2. **Друге питання** потребує короткої відповіді, котра розкриває сутність того чи іншого поняття або теоретичного положення (оцінюється від 0 до 10 балів).

10 балів отримують студенти, які повністю розкрили сутність поняття, дали його чітке визначення або проаналізували і зробили висновок з конкретного теоретичного положення.

5 балів студенти, які правильно, але не повністю дали визначення поняття або поверхово проаналізували і зробили висновок з теоретичного положення.

0 балів отримують ті, які частково і поверхово визначили те чи інше поняття або сформулювали висновок з теоретичного положення, допустивши неточності та помилки.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Закони України

Конституція України URL : // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

Конвенції

1. Конвенція ООН про права дитини URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

2. Європейська конвенція про здійснення прав дітей URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135.

3. Європейська конвенція про усиновлення дітей URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a17.

4. Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_327.

5. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_568.

6. Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_002.

7. Європейська конвенція про контакт з дітьми URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_659.

8. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188.

Кодекси

1. Сімейний кодекс України URL: // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

2. Цивільний кодекс України URL : // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

3. Цивільний процесуальний кодекс України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

4. Кримінальний кодекс України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

5. Житловий кодекс України URL : <https://ips.ligazakon.net/document/view/JF1S300A?an=3>.

6. Кодекс про шлюб та сім'ю України URL : // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2006-07>.

Закони

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

2. Закон України «Про запобігання корупції» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

3. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>.

4. Закон України «Про охорону дитинства» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.

5. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>.

6. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

7. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>.

8. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>.

Постанови Кабінету Міністрів України

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про прийомну сім'ю» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF>.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>.

5. Постанова про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>.

6. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06>.

4.2. Підручники, навчальні посібники, монографії

1. Антонов А. И. Микросоциология семьи (методология исследования структур и процессов) : Учебн. пособие для вузов. Москва : Издательский Дом «Nota Bene», 1998. 360 с. 3.

2. Антонов А. И., Медков В. М. Социология семьи. Москва : Изд-во МГУ: Изд-во Международного университета бизнеса и управления («Братья Карич»), 1996. 304 с.
3. Бабенко Н. Б. Соціологія сім'ї : навчальний посібник. Київ : ДАКККіМ, 2004. 257 с.
4. Богомаз К. Ю., Мачуліна І. І., Сорокіна Л. М. Соціологія молоді : навч. посібник. Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2011. 355 с.
5. Бурова С. Н. Социология брака и семьи : история, теоретические основы, персоналии. Минск : Право и экономика, 2010. 444 с.
6. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах : тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2001 р. Київ : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2002. 144 с.
7. Вікторова Л. В., Тверезовська Н. Т., Михайліченко М. В., Ржевський Г. М. Основи соціалізації особистості : навч. посібник для студентів «Бакалавр» спеціальності 6.010106 «Соціальна педагогіка». Київ : «ЦП «Компринт», 2017. 475 с.
8. Галич Л. П. Социальное самочувствие молодежи. Минск : Право и экономика, 2012. 159 с.
9. Гладун О. М. Нариси з демографічної історії України ХХ століття : монографія. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи, 2018. 224 с.
10. Головатий М. Ф. Соціологія молоді : курс лекцій. Київ : МАУП, 2006. 304 с.
11. Горецька О. В. Психологія сім'ї : навчальний посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта». Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2015. 216 с.
12. Довідник з питань репродуктивного здоров'я / за ред. Н. Г. Гойди. Київ : Вид-во Раєвського, 2004. 127 с.
13. Захарова Г. И. Психология семейных отношений : учебное пособие. Челябинск : Изд-во ЮУрГУ, 2009. 63 с.
14. Капська А. Й. Молода сім'я : проблеми та умови її становлення. Київ : ДДССМ, 2003. 184 с.
15. Клецина И. С. Гендерная социализация : учебн. пособие. Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 1998. 240 с.
16. Кон И. С. Клубничка на березке : Сексуальная культура в России. Москва : Время, 2010. 608 с.
17. Кравець В. П. Гендерна педагогіка : навч. посібник. Тернопіль : Джура, 2003. 416 с.
18. Кризис института семьи в постиндустриальном обществе : анализ причин и возможностей преодоления / под ред. К. Яновского. Москва : ИЭПП, 2007. 243 с.

19. Лукашевич М. П. Соціологія сім'ї : теорія і практика. Навчальний посібник. Київ : ІПК ДСЗУ, 2012. 186 с.
20. Ляшенко Н. О., Семке Н. М. Соціологія сім'ї : конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» у 2-х частинах. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. 96 с.
21. Манько Ю. В., Оганян К. М. Социология молодежи : учебное пособие. Санкт-Петербург : Петрополис, 2008. 316 с.
22. Мацковский М. С. Социология семьи : проблемы теории, методологии и методики / отв. ред. Г. С. Батыгин. Москва : «Наука», 1989. 116 с. URL : [https://www.isras.ru/files/File/Publication/matskovskij_sociologiya_semii\(1\).pdf](https://www.isras.ru/files/File/Publication/matskovskij_sociologiya_semii(1).pdf).
23. Медіна Т. В. Соціологія сім'ї : навчальний посібник. Чернівці : Рута, 2006. 56 с.
24. Молодіжна політика в умовах децентралізації. Методичні рекомендації для спеціалістів, які реалізують державну політику в молодіжній сфері / за ред. І. В. Пешої. 2-е вид. Київ : ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2019. 40 с. URL : <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/542/1.pdf>.
25. Мосьондз М. В. Основи планування сім'ї : методичний посібник для студентів усіх спеціальностей. Дніпропетровськ : НГУ, 2015. 14 с.
26. Населення України. Народжуваність в Україні у контексті суспільно-трансформаційних процесів. Київ : АДЕФ-Україна, 2008. 288 с.
27. Никонова Э. И., Падерин В. К. Социология семьи : курс лекций. Учебное пособие для студентов всех форм обучения. Казань, КГАСУ, 2014. 136 с.
28. Ничипоренко С. В. Молодіжна сімейна політика в Україні. Умань : ПП «Сочинський», 2011. 217 с.
29. Оксамитна С. Динаміка сімейного стану та складу сім'ї. *Українське суспільство 1994–2004. Моніторинг соціальних змін* / за ред. В. Ворони, М. Шульги. Київ : Інститут соціології НАН України, 2004. С. 73–80.
30. Пелих Н. С., Левус Н. І. Особливості статево-рольової соціалізації підлітків з повних та неповних сімей. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 22. С. 445–457.
31. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). Київ : Український інститут соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. 242 с.
32. Підлісний М. М., Шубін В. І. Молодь як об'єкт соціологічного аналізу: монографія. Дніпропетровськ : ДДФА, 2011. 270 с.
33. Помиткіна Л. В., Злагодох В. В., Хімченко Н. С., Погорільська Н. І. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих

навчальних закладів. Київ : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с.

34. Римаренко І. В. Зміна шлюбно-сімейних відносин в Україні. Науковий огляд. 2019. Т. 6. № 59. С. 28–44.

35. Савка В. Сім'я та соціум : проблеми взаємодії. Львів : НУ «Львівська політехніка», 2008. 180 с.

36. Сім'я в умовах становлення незалежності України (1991–2003) : Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2003 року. Київ : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. 254 с.

37. Сім'я та сімейні відносини в Україні : сучасний стан і тенденції розвитку. Київ : ТОВ «Основа-Принт», 2009. 248 с.

38. Социология молодежи : учебник для академического бакалавриата / под ред. Р. В. Ленкова. Москва : Издательство Юрайт, 2015. 416 с.

39. Социология молодёжи : учебное пособие / под ред. проф. Ю. Г. Волкова. Ростов-н/Д. : Феникс, 2001. 576 с.

40. Тарабукін Ю. О. Соціологія молоді : курс лекцій. Київ : Фітосоціоцентр, 2001. 376 с.

41. Цушко І. І. Формування навичок захисту і збереження репродуктивного здоров'я учнівської і студентської молоді. Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 103 с.

42. Чеховська І. В., Самілик Л. О. Сімейне право : практикум. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 132 с.

43. Чупров В. И., Zubok Ю. А. Социология молодежи : учебник. Москва : Юр. норма, НИЦ ИНФРА-М, 2016. 336 с.

44. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні. Київ : АДЕФ-Україна, 2008. 256 с.

4.3. Статті у періодичних виданнях

1. Авчухова А. М. Державна політика соціальної підтримки сімей з дітьми та основні шляхи її вдосконалення. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 2 (23). С. 129–137.

2. Бацилева О. В. Становлення репродуктивної поведінки як етап формування особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2011. Вип. 11. С. 11–19.

3. Галустян Ю. М., Новицька В. П. Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості. *Український соціум*. 2004. № 1 (3). С. 7–134.

4. Гуцалова М. Молодь як об'єкт державної молодіжної політики. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2011. Вип. 22. С. 210–217.

5. Елишев С. О. Современные подходы к определению понятия «молодежь» в социологии. *Вестник Московского государственного университета*. Серия 18 : Социология и политология. 2009. Т. 18. № 3. С. 187–189.
6. Загребин В. В. Подходы к определению категории «молодежь». *Концепт*. 2014. № 2. С. 1–7.
7. Котлова Л. О. Сімейні труднощі на різних етапах життєвого циклу сім'ї. *Publishing Center of the European Association of pedagogues and psychologists «Science»*, Prague, 2014. Vol. 2. P. 176–182.
8. Кравченко Т. Сучасна сім'я у фокусі наукових досліджень. *Український соціум*. 2006. № 2 (13). С. 46–47.
9. Крижанівська О. П., Малетич Г. А. Соціальна та сімейна політика в сучасній Україні : теоретичні та практичні аспекти її розвитку. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. пр.* 2011. № 3 (11). С. 60–63.
10. Кухаренко О. О. Дослідження сексуальної культури в Україні й світі. *Культура України*. 2015. Вип. 49. С. 252–263.
11. Лаже О. В. Особливості первинної соціалізації в сучасному суспільстві. *Соціальні технології : актуальні проблеми теорії та практики*. 2010. № 45. С. 90–95.
12. Ляшенко Н. Проблеми соціалізації дітей в сучасній Україні. *Вісник Університету внутрішніх справ*. 2006. № 36. С. 342–347.
13. Манукян Э. А. Семья и социализация детей. *Отечественный журнал социальной работы*. 2011. № 1. С. 114–117.
14. Марінова Г. М., Гуленко М. С. Молодіжна сімейна політика як складова державної соціальної політики. *Вісник Приазовського державного технічного університету : зб. наук. праць*. Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2018. Вип. 1. С. 101–105.
15. Масалов А. С. Теоретические подходы к определению сущности молодежи. *Вестник Московского государственного гуманитарного университета им. М. А. Шолохова. История и политология*. 2012. № 2. С. 102–110.
16. Медіна Т. В. Трансформація інституту сім'ї в умовах глобалізації. *Релігія та соціум*. 2013. № 3–4. С. 189–194.
17. Мельничук Л. М. Європейський досвід реалізації сімейної політики. *Університетські наук. записки*. 2007. № 4 (24). С. 423–427.
18. Михайленко О. В. Законодавче забезпечення державної сімейної політики в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2014. № 7 (9). С. 15–24.
19. Мотречко В. В. Молодь як суб'єкт державотворчих процесів : теоретичні засади. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. № 2. С. 309–315.

20. Ноур А. Особливості становлення та розвитку молодих сімей в Україні. *Український соціум*. 2003. № 1 (2). С. 61–71.

21. Петрищев В. И. Семья-институт социализации подрастающих поколений в Великобритании, США и в Новой Зеландии. *Сравнительная педагогика*. 2001. № 4. С. 383–392.

22. Руденкин Д. В. Молодежь как социологическая категория : основные концептуальные подходы. *Теория и практика общественного развития*. 2019. № 9 (139). С. 13–17. URL : <https://doi.org/10.24158/tipor.2019.9.1>.

23. Сизова И. Л., Егорова Н. Ю. Насилие в школе и проблемы семьи. *Социологические исследования*, 2016. № 3. С. 128–131.

24. Слюсар Л. І. Сім'я в сучасній Україні : інституційна криза чи постіндустріальна трансформація? *Демографія та соціальна економіка*. 2007. № 1. С. 28–38.

25. Чеховська І. В. Співвідношення соціальної і сімейної політики : деякі теоретичні і практичні аспекти. *Право та управління*. 2011. № 1. С. 465–474.

26. Шевченко И. О. Ситуация после развода : отцы и дети. *Социологические исследования*. 2015. № 3. С. 70–77.

4.4. Звіти, аналітичні записки щодо результатів емпіричних соціологічних досліджень

1. Андерсон К. Аналіз прогалин законодавства України про молодіжну політику в контексті рекомендацій угоди про асоціацію між Україною та ЄС й іншими відповідними політичними документами ЄС. Київ : Центр прав дитини Корам, 2015. 89 с. URL : https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/%d0%90%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%96%d0%b7%20%d0%9f%d1%80%d0%be%d0%b3%d0%b0%d0%bb%d0%b8%d0%bd_%d0%a7%d0%b5%d1%80%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d1%8c%202015.pdf.

2. Діти, жінки та сім'я в Україні : стат. збірник / Відп. за вип. О. О. Кармазіна. Київ : Державна служба статистики України, 2014. 363 с.

3. Для 44 % мешканців України секс є важливою частиною життя. Соцопитування КМІС. URL : <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=144&page=1&t=8>.

4. Кжаклевска Е., Вільямсон Г. Молодіжна політика в Україні : висновки команди міжнародних оглядачів Ради Європи. Київ : Рада Європи, 2013. 192 с. URL : http://sdg.org.ua/images/----_-----_.pdf.

5. Молодь України – 2017 : Результати соціологічного дослідження. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. 72 с.

6. Молодь України – 2018 : Результати репрезентативного соціологічного дослідження. Київ : ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. 72 с.

7. Підлітки груп ризику : Оцінки і динаміка : буклет за 2016 р. URL : <http://knowledge.org.ua/uk/wpdm-package/buklet-otsinka-chyselnosti-pidlitkiv-hrup-ryzyku>.

8. Презентація результатів дослідження «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та наркотиків – ESPAD». URL : [http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/ESPAD_press_conf_20_09_2016_ukr-final%20\(2\)\(1\).pdf](http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/ESPAD_press_conf_20_09_2016_ukr-final%20(2)(1).pdf).

9. Работіна І. Дослідження гендерної рівності в Україні. URL : <https://platforma-msb.org/doslidzhennya-gendernoyi-rivnosti-v-ukrayini/>.

10. Роль жінок в українському суспільстві (березень 2020). Соціологічна група «Рейтинг». URL : http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_women_032020_press.pdf.

11. Сім'я та сімейні відносини в Україні : сучасний стан і тенденції розвитку. Київ : ТОВ «Основа-Принт», 2009. 248 с. URL : https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Family-ukr-WEB_copy.pdf.

12. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді : за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» : моногр. / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар та ін. ; наук. ред. О. М. Балакірева ; ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». Київ : Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. 127 с.

13. Українське покоління Z : цінності та орієнтири : Результати загальнонаціонального опитування / ред. та коорд. проекту К. Зарембо. Київ : Фонд ім. Ф. Еберта : Центр «Нова Європа», 2017. 135 с. URL : http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Ukr_Generation_ukr_inet-2.pdf.

14. Українське покоління Z : цінності та орієнтири : Результати загальнонаціонального опитування / ред. та коорд. проекту К. Зарембо. Київ : Фонд ім. Ф. Еберта : Центр «Нова Європа», 2017. 135 с. URL : http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Ukr_Generation_ukr_inet-2.pdf.

15. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді / Н. Дмитрук, Г. Падалка, С. Кіреєв та ін. Київ : Центр незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА», 2016. 137 с.

16. Чи згодні українці змінити стереотипи, розділивши порівну домашні обов'язки та догляд за дітьми? Результати дослідження КМІС. URL : <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=563&page=1&t=8>.

Навчальне видання

**Вікторія Олександрівна
ЧОРНА,**

**Людмила Володимирівна
КАЛАШНИКОВА**

ГАЛУЗЕВІ СОЦІОЛОГІЇ. СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї ТА МОЛОДІ

Методичні вказівки
з підготовки до поточного і семестрового контролю
для студентів спеціальності 054 «Соціологія»

Випуск 294

Редактор *Р. Грубкіна*.
Технічний редактор, комп'ютерна верстка *Н. Кардаш*.
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підп. до друку 02.06.2020
Формат 60х84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 2,33. Обл.-вид. арк. 1,76.
Тираж 5 пр. Зам. № 6012.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.